# การเล่าเรื่องกับความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อมในเด็กปฐมวัย

ปรียาภรณ์ ทองชุมนุม[1*] กมลวรรณ อังศรีสุรพร[2] และ รพนิตา ชอบทำกิจ[3]

[1,2,3]สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาลัยราชภัฏจันทรเกษม

# STORYTELLING TO PROMOTE ECO-LITERACY IN EARLY CHILDHOOD

Priyapon Thongchumnum[1*] Kamolwan Angsrisuraporn[2] and Panita Chobtamkit[3]

[1,2,3] Early Childhood Education Program, Faculty of Education, Chandrakasem Rajabhat University, Thailand

*Corresponding author e-mail: priyapon.2003@gmail.com

*วันที่รับบทความ 3 มีนาคม 2569 วันแก้ไขบทความ 29 สิงหาคม 2569 วันตอบรับบทความ 30 สิงหาคม 2569*

**บทคัดย่อ**

แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่องในการจัดการเรียนรู้ และการใช้การเล่าเรื่องเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ของเด็กปฐมวัย โดยอาศัยการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย เนื่องจากช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการพัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติ

การเล่าเรื่อง (Storytelling) ถือเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เนื่องจากช่วยกระตุ้นความสนใจ จินตนาการ และอารมณ์ของเด็ก ผ่านตัวละคร เหตุการณ์ และสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ผ่านเรื่องเล่าสามารถถ่ายทอดแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความซับซ้อนให้เด็กเข้าใจได้ง่ายขึ้น และช่วยเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการใช้การเล่าเรื่อง (Storytelling) เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ได้แก่ ความเหมาะสมของเนื้อหาเรื่องเล่ากับพัฒนาการของเด็ก บทบาทของครู การมีส่วนร่วมของเด็ก และการเชื่อมโยงเรื่องเล่ากับกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับครูปฐมวัยในการออกแบบและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

**คำสำคัญ** : ความฉลาดรู้ด้านสิ่งแวดล้อม การเล่าเรื่อง เด็กปฐมวัย

**Abstract**

The concept of storytelling in learning management and its use to promote eco-literacy among young children is widely recognized as an effective approach to early childhood development. Storytelling helps children understand the relationship between humans and the environment while fostering positive attitudes and environmentally responsible behaviors.

Through engaging characters and relatable situations, children can connect emotionally with environmental issues in ways that are meaningful and appropriate to their developmental stage.

Moreover, storytelling enables complex environmental concepts to be simplified and presented in ways that young children can easily understand and apply in daily life. Its effectiveness depends on factors such as age-appropriate content, the teacher's guidance, children's active participation, and integration with various learning activities. These elements serve as important guidelines for teachers in designing meaningful and effective environmental learning experiences for young children.

**Keywords:** Eco-Literacy, Storytelling, Early Childhood

## บทนำ

ในปัจจุบัน ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งในระดับโลกและระดับท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาขยะมูลฝอย การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ ปัญหาเหล่านี้มิได้เกิดจากปัจจัยทางธรรมชาติเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นผลมาจากพฤติกรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่ขาดความตระหนักและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่วัยเด็กจึงเป็นแนวทางสำคัญในการวางรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต (UNESCO, 2017; Ardoin, Bowers, & Gaillard, 2020)

เด็กปฐมวัยถือเป็นช่วงเวลาที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทั้งทักษะด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และร่างกาย เพราะในวัยนี้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นสูง เปิดรับประสบการณ์ใหม่ๆ และสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสิ่งแวดล้อมผ่านการลงมือทำและสัมผัสสิ่งรอบตัวได้อย่างเป็นธรรมชาติ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยจึงเน้นการสร้างความเข้าใจและความรู้สึกผูกพันกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว มากกว่าการเน้นการสอนแบบทฤษฎีล้วน แนวคิดความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) จึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบสำคัญในการวางแผนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งพัฒนาองค์ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน และส่งเสริมให้เด็กสามารถตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการดูแล และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตั้งแต่ช่วงวัยเริ่มต้น (Cutter-Mackenzie et al., 2021; Loubser & Lubbe, 2020)

ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) สำหรับเด็กปฐมวัยยังคงมีข้อจำกัด เนื่องจากเด็กยังไม่สามารถเข้าใจแนวคิดที่เป็นนามธรรมหรือมีความซับซ้อนได้โดยตรง การเลือกใช้วิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการและธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง การเล่าเรื่อง (storytelling) จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับความสนใจในวงการศึกษาปฐมวัย เนื่องจากเป็นกระบวนการเรียนรู้

ที่ช่วยกระตุ้นอารมณ์ จินตนาการ และความสนใจของเด็ก อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมกับประสบการณ์ใกล้ตัวของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Haven, 2007; Fitriani et al., 2021)

**ความหมายของการเล่าเรื่อง (Storytelling)**

การเล่าเรื่อง (Storytelling) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ในการถ่ายทอดความรู้ เรื่องราว และประสบการณ์ให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายภาษาเป็นธรรมชาติ (Yang & Wu, 2021) ช่วยให้เด็กจดจำเนื้อหาเชื่อมโยงสิ่งรอบตัว เรียนรู้กับประสบการณ์ใกล้ตัว (Miller & Pennycuff, 2022) การเล่าเรื่องเป็นวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ช่วยส่งเสริมทักษะด้านภาษา การฟัง การพูด และจินตนาการผ่านกิจกรรมการฟังนิทาน (Isbell & Raines, 2023) การเล่าเรื่องช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุก และเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Widodo, 2023) การจัดการเรียนรู้ผ่านการเล่าเรื่องช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ทำซ้ำ และเข้าใจเนื้อหาได้อย่างเป็นองค์รวม (OECD, 2024) เรื่องราวเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้และคุณค่า ช่วยกระตุ้นความสนใจการมีส่วนร่วมของเด็กอย่างต่อเนื่อง (Kokkola & Oja, 2020) ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกของเด็กผ่านการฟัง การเล่าเรื่องอย่างเหมาะสมตามวัย (Nikolajeva, 2021) การเรียนรู้ที่ช่วยเชื่อมโยงภาษา วัฒนธรรม และประสบการณ์ใกล้ตัวของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความหมาย (Serrat, 2021) การเล่าเรื่องยังช่วยให้เด็กเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้นผ่านลำดับของเรื่องราว ช่วยส่งเสริมการคิด การจดจำของเด็ก (Haven & Ducey, 2022) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากการฟัง การเล่า การแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย (Kim & Lee, 2024)

ดังนั้นการเล่าเรื่อง (Storytelling) เป็นวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะกับเด็กปฐมวัย ช่วยให้เด็กเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายผ่านเรื่องราวที่ใกล้ตัว ส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา การฟัง การพูด และจินตนาการ การเรียนรู้ผ่านการฟังนิทานยังช่วยสร้างบรรยากาศที่สนุก เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วม และเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายตามวัย

**ความสำคัญของการเล่าเรื่อง (Storytelling) สำหรับเด็กปฐมวัย**

การเล่าเรื่อง (Storytelling) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เนื่องจากช่วยส่งเสริมการพัฒนาด้านภาษา การพูด การสื่อสารความคิดของเด็กผ่านเรื่องราวที่เข้าใจง่ายใกล้ตัว (Peck, 1989; Roney, 1996; Isbell & Raines, 2023) การฟัง การเล่าเรื่อง อย่างสม่ำเสมอช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจคำศัพท์ โครงสร้างภาษา และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวความคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัย (Miller & Pennycuff, 2022; Nikolajeva, 2021)

นอกจากนี้ การเล่าเรื่อง (Storytelling) ยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของเด็ก เด็กได้ฝึกการแสดงออก การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น การทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่าและผู้ฟัง ความเห็นอกเห็นใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งช่วยพัฒนาอารมณ์เชิงบวก (Serrat, 2021; Kanwal, 2025) เรื่องราวยังช่วยกระตุ้นจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยอย่างเป็นธรรมชาติ (Widodo, 2023; Haven & Ducey, 2022)

ในด้านการพัฒนาการเรียนรู้ การเล่าเรื่องช่วยให้เด็กเข้าใจแนวคิดเชิงนามธรรม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อสังคม ผ่านบริบทของเรื่องราวที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนา Eco literacy ได้อย่างเหมาะสมกับวัย (Farantika, Shofwan, & Purwaningrum, 2024; Rahiem, 2021; OECD, 2024)

ดังนั้นการเล่าเรื่อง (Storytelling) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะกับเด็กปฐมวัย ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา อารมณ์ และสังคม ผ่านเรื่องราวที่ใกล้ตัว เด็กได้ฝึกการฟัง การสื่อสาร การแสดงออก และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และความเข้าใจแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนา Eco literacy อย่างเหมาะสมกับวัย

**องค์ประกอบของการเล่าเรื่อง (Storytelling) สำหรับเด็กปฐมวัย**

1. ตัวละคร (Characters)

องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้เด็กเกิดความสนใจ และเชื่อมโยงเรื่องราวกับประสบการณ์ของตนเอง ตัวละครที่เหมาะกับเด็กปฐมวัยควรมีลักษณะชัดเจน เข้าใจง่าย และใกล้ตัว เช่น เด็กผู้หญิง เด็กผู้ชาย สัตว์ หรือสิ่งรอบตัว ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของเด็ก (Isbell & Raines, 2023)

2. โครงเรื่อง (Plot)

โครงเรื่องถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเล่าเรื่องสำหรับเด็กปฐมวัย เนื่องจากเป็นการจัดลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ต้นเรื่อง กลางเรื่อง จนถึงตอนจบอย่างต่อเนื่อง ไม่ซับซ้อน และเหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็ก โครงเรื่องที่ชัดเจนช่วยให้เด็กสามารถติดตามเนื้อหา เข้าใจความเชื่อมโยงของเหตุและผล รวมถึงฝึกทักษะการคิดอย่างเป็นลำดับขั้น นอกจากนี้ โครงเรื่องที่มีความสมเหตุสมผลยังช่วยส่งเสริมความเข้าใจในการเล่าเรื่องและการฟังอย่างมีความหมาย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะด้านภาษาและสติปัญญาในเด็กปฐมวัย (Miller & Pennycuff, 2022)

3. ภาษา (Language)

ภาษาที่ใช้ในการเล่าเรื่องสำหรับเด็กปฐมวัยควรเป็นภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจน และสอดคล้องกับระดับความเข้าใจของเด็ก การใช้ประโยคสั้น คำศัพท์ที่คุ้นเคย รวมถึงการใช้คำซ้ำหรือคำคล้องจอง จะช่วยให้เด็กจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น อีกทั้งการปรับจังหวะน้ำเสียงให้มีความช้า–เร็ว เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง ยังช่วยกระตุ้นความสนใจและการมีสมาธิในการฟัง การใช้ภาษาที่เหมาะสมไม่เพียงช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาเท่านั้น แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะการฟัง การสื่อสาร และการแสดงออกของเด็กปฐมวัยอีกด้วย (Peck, 1989)

4. อารมณ์และความรู้สึกของเรื่อง (Emotional Content)

เรื่องราวที่แฝงอารมณ์และความรู้สึก เช่น ความสุข ความกลัว ความเศร้า หรือความเห็นใจ มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้เด็กเรียนรู้การรับรู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น การเล่าเรื่องที่มีมิติทางอารมณ์ช่วยให้เด็กฝึกการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม รวมถึงพัฒนาความเห็นอกเห็นใจและทักษะทางสังคม อันเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข (Rahiem, 2021)

5. จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ (Imagination)

การเล่าเรื่องเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย เด็กสามารถสร้างภาพในใจ เชื่อมโยงเหตุการณ์ และตีความเรื่องราวตามประสบการณ์ของตนเอง กระบวนการดังกล่าวช่วยส่งเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์และการสร้างความหมาย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะทางสติปัญญา การเรียนรู้ และการแก้ปัญหาในอนาคต (Nikolajeva, 2021)

6. การมีส่วนร่วมของเด็ก (Participation)

การเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในกระบวนการเล่าเรื่อง เช่น การตั้งคำถาม การให้เด็กตอบคำถาม การแสดงบทบาทสมมติ หรือการเล่าเรื่องร่วมกับครู ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก เด็กจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้และมีความกระตือรือร้นมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับเด็กปฐมวัย (Yang & Wu, 2021)

7. สื่อประกอบการเล่าเรื่อง (Storytelling Media)

สื่อประกอบการเล่าเรื่อง เช่น หนังสือนิทาน ภาพประกอบ หุ่นมือ หรือสื่อดิจิทัล มีบทบาทในการช่วยเสริมความเข้าใจและเพิ่มความน่าสนใจให้กับการเล่าเรื่อง สื่อที่เหมาะสมช่วยกระตุ้นประสาทสัมผัสหลายด้าน ทำให้เด็กสามารถเชื่อมโยงเนื้อหากับภาพ เสียง หรือการเคลื่อนไหวได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้การเรียนรู้ผ่านการเล่าเรื่องมีความหมายและเกิดการจดจำในระยะยาว (Haven & Ducey, 2022)

8. บริบทที่ใกล้ตัวเด็ก (Context)

เรื่องราวที่เชื่อมโยงกับบริบทและประสบการณ์ใกล้ตัวของเด็ก เช่น ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน หรือธรรมชาติรอบตัว จะช่วยให้เด็กเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น เด็กสามารถนำเรื่องราวไปเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม (Serrat, 2021)

9. คุณค่าและข้อคิด (Values and Moral)

การเล่าเรื่องเป็นสื่อสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าและข้อคิดที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย เช่น การแบ่งปัน ความมีน้ำใจ ความรับผิดชอบ และการดูแลสิ่งแวดล้อม การปลูกฝังคุณค่าเหล่านี้ผ่านเรื่องราวช่วยให้เด็กซึมซับพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างเป็นธรรมชาติ และส่งเสริมการพัฒนาทางด้านจริยธรรมและเจตคติที่ดีตั้งแต่วัยเริ่มต้น (OECD, 2024)

10. การสะท้อนความคิดหลังการเล่าเรื่อง (Reflection)

การสะท้อนความคิดหลังการเล่าเรื่อง เช่น การพูดคุย ซักถาม หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยให้เด็กได้ทบทวนและทำความเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง เด็กสามารถแสดงความคิดเห็น เชื่อมโยงเรื่องราวกับประสบการณ์ของตนเอง และฝึกทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล กระบวนการสะท้อนความคิดดังกล่าวช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและการพัฒนาทักษะทางสติปัญญาในเด็กปฐมวัย (Kim & Lee, 2024)

**ความหมายของความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy)**

Eco-literacy คือการเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา จะรู้จักสัตว์ ต้นไม้ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว และเข้าใจว่ามนุษย์กับธรรมชาติเชื่อมโยงกันอย่างไร (Kazazoglu, 2025) Eco-literacy ช่วยให้เด็กเรียนรู้วิธีดูแลธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ และทำสิ่งที่ช่วยโลกให้สะอาดและสวยงาม (Sharma, 2023) เด็กที่มีความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) จะคิดเป็นเหตุเป็นผล และรู้วิธีอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล (McBride et al., 2013) ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ยังช่วยให้เด็กสังเกตสิ่งรอบตัว แก้ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม และทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติได้อย่างเหมาะสมกับวัย (Wals & Dillon, 2013) ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) เป็นฐานสำคัญในการเรียนรู้และจัดการปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน (UNESCO, 2021) ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ทำให้เด็กเข้าใจว่าการกระทำของตนเองมีผลต่อโลก และเห็นความสำคัญของการรักษาสมดุลของธรรมชาติ (Okorie & Mbalisi, 2021) Eco-literacy ยังช่วยให้เด็กสร้างความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และเรียนรู้การดูแลโลกตั้งแต่เด็ก (Journal of Scientometric Research, 2022) เด็กสามารถนำความรู้ด้านธรรมชาติมาใช้ในการเล่น เรียน และชีวิตประจำวันอย่างมีประโยชน์ (Ejournal UIN Madura, 2022) และความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ช่วยให้เด็กเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งแวดล้อม ชุมชน และชีวิตประจำวันของตน (OECD, 2021)

ดังนั้นความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) คือความสามารถในการเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เด็กรู้จักสัตว์ ต้นไม้ และทรัพยากรธรรมชาติ เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และตระหนักว่าการกระทำของตนเองส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม Eco-literacy ช่วยให้เด็กเรียนรู้การดูแลธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม พัฒนาการคิด การแก้ปัญหา และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตอย่างสมดุลในชีวิตประจำวัน

**ความสำคัญของการสร้างความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ตั้งแต่ปฐมวัย**

ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) สำหรับเด็กเล็กสำคัญมาก เพราะช่วยให้เด็กเข้าใจธรรมชาติ สิ่งรอบตัว และรู้ว่ามนุษย์กับโลกเกี่ยวข้องกันอย่างไร (Ardoin & Bowers, 2020) เด็กสามารถเรียนรู้ผ่านการปลูกต้นไม้ ดูแลสวน หรือสำรวจธรรมชาติรอบตัว ทำให้รู้จักสัตว์ ต้นไม้ และวิธีใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Saputri & Waluyo, 2023) การทำกิจกรรม เช่น ทำโครงการ เล่านิทาน หรือใช้สื่อดิจิทัลช่วยให้เด็กเข้าใจสิ่งแวดล้อมและเรียนรู้วิธีดูแลโลกตั้งแต่เล็ก (Ninsiana, Septiyana, & Suprihatin, 2024) เด็กที่มีความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) จะเรียนรู้ว่าการกระทำของตนเองส่งผลต่อโลกอย่างไร และรู้จักคิดแก้ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม (Ramulumo & Shabalala, 2024; Masykuroh et al., 2023) การเรียนรู้ผ่านการเล่นและสำรวจธรรมชาติช่วยให้เด็กเข้าใจความเป็นส่วนหนึ่งของโลกและรู้จักทำสิ่งที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม (UNESCO, 2023) การเล่นกับธรรมชาติยังช่วยให้เด็กเรียนรู้คุณค่าและรู้จักรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Davis & Elliott, 2019) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมทำให้เด็กเข้าใจเรื่องความยั่งยืน ทั้งธรรมชาติ สังคม และเศรษฐกิจ (Pramling Samuelsson, Park, & Olsson, 2020) ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy)

ในชีวิตประจำวัน เช่น ที่บ้าน โรงเรียน หรือชุมชน ช่วยให้เด็กรู้จักใช้ทรัพยากรและดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม (Ärlemalm-Hagsér, 2021) การเรียนรู้ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ตั้งแต่เด็กเล็กยังช่วยให้เด็กคิดเป็นระบบ มองเห็นความเชื่อมโยงของปัญหา และพร้อมรับมือกับความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมในอนาคต (Boldermo & Ødegaard, 2019) สุดท้ายการเรียนรู้ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ตั้งแต่เด็กเล็กช่วยสร้างเด็กให้รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและพร้อมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (OECD, 2021)

ดังนั้นความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) สำหรับเด็กเล็กเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้เด็กเข้าใจธรรมชาติและความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น การสำรวจ และการทำกิจกรรมใกล้ตัว เช่น การปลูกต้นไม้หรือฟังนิทาน ทำให้เกิดความตระหนัก รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในอนาคต

**องค์ประกอบของความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy)**

ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) เป็นแนวคิดที่ช่วยให้เด็กเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว พร้อมทั้งเรียนรู้การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบของความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) สามารถสรุปได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Ecological Knowledge)

ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของ Eco-literacy โดยครอบคลุมความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ ระบบนิเวศ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต และผลกระทบของกิจกรรมมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม ความรู้ดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นภาพรวมของระบบธรรมชาติ เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ และเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาการคิดเชิงนิเวศเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน(Liao et al., 2025)

2. ทักษะด้านสิ่งแวดล้อม (Ecological Skills)

ทักษะด้านสิ่งแวดล้อมหมายถึงความสามารถในการนำความรู้ด้านนิเวศวิทยาไปใช้ในการสังเกต วิเคราะห์ แก้ปัญหา และตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน ทักษะเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับการปฏิบัติจริง และส่งเสริมความสามารถในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ในการนำไปใช้ในบริบทจริง (Ágoston et al., 2024)

3. ทัศนคติและค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อม (Ecological Attitudes and Values)

ทัศนคติและค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบที่สะท้อนความรู้สึก ความเชื่อ และความตระหนักรู้ของผู้เรียนที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตามผลการศึกษาทางด้านจิตวิทยาพบว่าทัศนคติด้านสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดสำคัญในการตอบสนองเชิงพฤติกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม (Liao et al., 2025)

4. พฤติกรรมและการปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Ecological Behavior)

พฤติกรรมและการปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการบูรณาการความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เข้าด้วยกัน โดยแสดงออกผ่านการกระทำที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การประหยัดทรัพยากร การลดขยะ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติ พฤติกรรมเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดปัจจุบันว่าการมีความรู้และทัศนคติที่เหมาะสมสามารถส่งเสริมพฤติกรรมที่ยั่งยืนได้ (Ágoston et al., 2024)

ดังนั้นความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งช่วยให้เด็กเข้าใจธรรมชาติ รู้จักคิดและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

**ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) กับเด็กปฐมวัย**

ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ การมีทัศนคติและพฤติกรรมที่ช่วยให้เราอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (Ninsiana, Septiyana, & Suprihatin, 2024) สำหรับเด็กเล็ก การพัฒนา Eco-literacy จะเน้นการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำและกิจกรรมที่เด็กมีส่วนร่วม เช่น ปลูกต้นไม้ ดูแลสัตว์เล็ก แยกขยะ หรือเล่นในธรรมชาติ ซึ่งช่วยให้เด็กเข้าใจว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมรอบตัว และเรียนรู้ว่าการกระทำเล็ก ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ทรัพยากร การดูแลต้นไม้หรือสัตว์ และการทิ้งขยะอย่างถูกวิธี ล้วนส่งผลต่อธรรมชาติ ส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้สึกผูกพัน เห็นคุณค่า และมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมกับวัย (Masykuroh, Yetti, Nurani, & Rahmawati, 2024)

ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ยังช่วยพัฒนาทักษะต่างๆ ของเด็กปฐมวัยได้หลายด้าน ได้แก่

1. ด้านร่างกาย เด็กที่เล่นและทำกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น ปลูกต้นไม้ รดน้ำ ขุดดิน หรือวิ่งเล่นในธรรมชาติ จะช่วยให้กล้ามเนื้อแข็งแรง และพัฒนาการเคลื่อนไหวทั้งแบบเล็กและใหญ่ดีขึ้น (Roscoe et al., 2024)

2. ด้านอารมณ์และจิตใจ การดูแลต้นไม้ สัตว์ และสิ่งแวดล้อมช่วยให้เด็กมีความเมตตา เอื้ออาทร และรับผิดชอบต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ การเล่นในธรรมชาติยังช่วยลดความเครียดและฝึกควบคุมตนเองได้ (Massey et al., 2022)

3. ด้านสังคม การทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น แยกขยะ ปลูกผัก หรือทำงานกลุ่มในธรรมชาติ ทำให้เด็กเรียนรู้การแบ่งปัน รอคิว และช่วยเหลือผู้อื่นได้มากขึ้น (Smith & Lee, 2020)

4. ด้านสติปัญญา การสังเกตใบไม้ หรือดูว่าทำไมสัตว์ต้องการน้ำ ช่วยให้เด็กตั้งคำถาม ทดลอง และคิดเป็นเหตุเป็นผล การเรียนรู้แบบนี้ทำให้เด็กคิดเร็วและแก้ปัญหาได้ดีขึ้น (Ardoin & Bowers, 2020)

ดังนั้นความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) สำหรับเด็กปฐมวัย คือการเรียนรู้ธรรมชาติรอบตัวผ่านการเล่นและการลงมือทำ เด็กได้รู้จักต้นไม้ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม เข้าใจว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของ

ธรรมชาติ และเรียนรู้การดูแลสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมง่ายๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งช่วยให้เด็กพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และความคิดอย่างเหมาะสมกับวัย

**ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) กับการเล่าเรื่องในเด็กปฐมวัย**

การพัฒนาความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) หรือความรู้และทักษะเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เด็กเล็กเป็นเรื่องสำคัญ เพราะช่วยให้เด็กเรียนรู้ที่จะรักและดูแลโลกตั้งแต่ยังเล็ก (Farantika, Shofwan, & Purwaningrum, 2024) การเล่าเรื่อง (storytelling) เป็นเครื่องมือที่ดีมากสำหรับส่งเสริมความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ในเด็กปฐมวัย เพราะเด็กวัยนี้เรียนรู้ได้ดีที่สุดผ่านการดู ฟัง สังเกต เล่น และมีส่วนร่วม เรื่องราวที่เกี่ยวกับธรรมชาติ สัตว์ ต้นไม้ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวช่วยให้เด็กผูกพันกับสิ่งแวดล้อม และเข้าใจว่าการกระทำของตนเองส่งผลต่อโลกอย่างไร (Rahiem, 2021)

การเล่าเรื่อง (storytelling) ยังช่วยให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การรดน้ำต้นไม้ การประหยัดน้ำ หรือการรักษาความสะอาดรอบตัว เทคนิคสำคัญในการเล่าเรื่องสำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่ การใช้หนังสือภาพและสื่อภาพประกอบ การเล่าเรื่องจากชีวิตจริงของชุมชน การเลือกนิทานที่สอดแทรกเรื่องธรรมชาติ และการใช้สื่อประกอบหลากหลาย เช่น วิดีโอหรือสื่อโต้ตอบ (Hardiyanti, Arif, & Sulkifly, 2025; Ninsiana, Septiyana, & Suprihatin, 2024; Merjovaara, Nousiainen, & Turja, 2024)

การเล่าเรื่อง (storytelling) ด้วยภาพช่วยดึงดูดความสนใจของเด็ก ทำให้เด็กสามารถเข้าใจเรื่องราวและเล่าเรื่องความคิดของตนเองได้ ส่วนการเล่าเรื่องจากชีวิตจริงช่วยให้เด็กเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับชีวิตประจำวัน การเลือกนิทานที่เหมาะสมทำให้เด็กเรียนรู้จากตัวละครและเหตุการณ์ และการใช้สื่อหลากหลายช่วยให้เด็กสนุก มีส่วนร่วม และเข้าใจแนวคิดที่ซับซ้อนง่ายขึ้น

ดังนั้นการพัฒนาความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ตั้งแต่เด็กเล็กมีความสำคัญ เพราะช่วยให้เด็กเรียนรู้การรักและดูแลธรรมชาติ การเล่าเรื่องเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะกับเด็กปฐมวัย เนื่องจากช่วยให้เด็กเข้าใจเรื่องธรรมชาติ ต้นไม้ และสัตว์ ผ่านการฟัง ดู และเล่น เด็กได้เรียนรู้พฤติกรรมที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การประหยัดน้ำ การดูแลต้นไม้ และการรักษาความสะอาด การใช้นิทาน ภาพประกอบ และสื่อหลากหลายช่วยให้เด็กสนุก มีส่วนร่วม และเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมได้ง่ายขึ้นอย่างเหมาะสมกับวัย

**ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้การเล่าเรื่อง (storytelling) เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy)**

การเล่าเรื่อง (Storytelling) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) สำหรับเด็กปฐมวัย อย่างไรก็ตาม การใช้การเล่าเรื่องให้เกิดผลต่อการเรียนรู้ของเด็กจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายประการที่เอื้อต่อการเข้าใจ การมีส่วนร่วม และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถสรุปปัจจัยสำคัญได้ดังนี้

1. ความเหมาะสมของเนื้อหาและภาษา การเลือกเรื่องเล่าและคำพูดที่เด็กเข้าใจได้ง่าย ไม่ซับซ้อนเกินไป และเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น ใช้คำง่าย ๆ ภาพประกอบชัดเจน เด็กจะเข้าใจความสำคัญของธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ สัตว์ น้ำ และขยะ (Farantika, Shofwan, & Purwaningrum, 2024)

2. การเชื่อมโยงเรื่องเล่ากับประสบการณ์ใกล้ตัว การเล่าเรื่องควรเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เด็กเห็นหรือทำได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น การรดน้ำต้นไม้ที่บ้าน การแยกขยะในครัวเรือน ทำให้เด็กเห็นความหมายของเรื่องและเชื่อมโยงความรู้กับกิจกรรมที่ทำได้จริง (Acuavital, 2024)

3. การสร้างอารมณ์และความรู้สึกผูกพัน การเล่าเรื่องที่มีตัวละครสัตว์หรือเด็กในเรื่อง จะช่วยให้เด็กเกิดความสนใจและรู้สึกเชื่อมโยงกับเรื่องราวทางอารมณ์ เด็กจะเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและเกิดความรักธรรมชาติ เช่น อยากช่วยสัตว์หรือดูแลต้นไม้ (EEPro, 2021)

4. การสะท้อนผลของการกระทำต่อสิ่งแวดล้อม เด็กจะได้เรียนรู้ว่าการกระทำของตนมีผลต่อธรรมชาติ เช่น การตัดไม้ทำให้สัตว์ไม่มีที่อยู่ หรือการทิ้งขยะทำให้น้ำสกปรก การเล่าเรื่องแบบนี้ช่วยให้เด็กเข้าใจเหตุและผล และคิดก่อนทำ (WisdomLib, 2024)

5. การเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วม ไม่ใช่แค่ฟังเรื่องเพียงอย่างเดียว แต่เด็กสามารถตั้งคำถาม แสดงความคิดเห็น หรือเล่าเรื่องต่อเองได้ วิธีนี้ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการแสดงออกของเด็ก (Rahiem, 2021)

6. การต่อยอดเรื่องเล่าผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ หลังจากฟังเรื่อง เด็กสามารถทำกิจกรรมต่อ เช่น วาดภาพสัตว์ในเรื่อง ทำโมเดลต้นไม้ หรือจำลองสวนสัตว์ วิธีนี้ช่วยให้เด็กนำความรู้ไปปฏิบัติจริง และเห็นความเชื่อมโยงระหว่างเรื่องเล่ากับพฤติกรรมที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม (Acuavital, 2024)

7. บทบาทของครูในการกระตุ้นการเรียนรู้ ครูไม่เพียงเล่าเรื่อง แต่ช่วยถามคำถาม ชี้นำเด็กให้คิดเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เช่น ถามว่า ถ้าเราไม่รดน้ำต้นไม้จะเกิดอะไรขึ้น? วิธีนี้ช่วยให้เด็กเข้าใจเรื่องราวอย่างลึกซึ้ง และนำไปปรับใช้ในชีวิต (Springer, 2025)

8. บรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการแสดงออก ห้องเรียนควรเป็นที่ปลอดภัย เด็กสามารถพูด แสดงความคิดเห็น หรือเล่นบทบาทสมมติได้อย่างอิสระ เช่น เล่นเป็นสัตว์ในเรื่อง วิธีนี้ช่วยให้เด็กกล้าแสดงออกและสนุกกับการเรียนรู้ (TCI-Thaijo, 2024)

9. ความต่อเนื่องของการจัดประสบการณ์ กิจกรรมเล่าเรื่องควรทำเป็นประจำ เช่น ทุกสัปดาห์ เพื่อให้เด็กพัฒนาความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง การทำบ่อย ๆ จะช่วยสร้างนิสัยที่ดี เช่น การรักษาความสะอาดและการช่วยดูแลต้นไม้ (PMC, 2022)

10. การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตประจำวันของเด็ก เนื้อหาเรื่องเล่าควรสอนเด็กนำไปใช้ได้จริง เช่น รู้จักประหยัดน้ำ รู้จักดูแลต้นไม้ และแยกขยะ เด็กจะเห็นว่าการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่เป็นสิ่งที่ทำได้ทุกวัน (Acuavital, 2024)

ดังนั้นการใช้การเล่าเรื่องเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อมในเด็กปฐมวัย ควรเลือกเนื้อหาและภาษาที่เข้าใจง่าย ใกล้ตัว และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเด็ก เรื่องเล่าควรเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง ช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกผูกพัน เห็นคุณค่าของธรรมชาติ และเข้าใจว่าการกระทำของตนส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม การเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการฟัง พูด และทำกิจกรรมต่อยอด จะช่วยให้เด็กเรียนรู้อย่างสนุก กล้าแสดงออก และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมกับวัย

**เทคนิคการเล่าเรื่อง (storytelling) สำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy)**

1. การใช้ตัวละครใกล้ตัวเด็ก การเล่าเรื่องที่ใช้ตัวละครเป็นเด็ก สัตว์ หรือสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติที่เด็กคุ้นเคย ช่วยให้เด็กเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายและเกิดความรู้สึกร่วมกับตัวละคร ส่งผลให้เด็กตระหนักถึงการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นธรรมชาติ(Isbell & Raines, 2023)

2. การเชื่อมโยงเรื่องราวกับชีวิตประจำวัน การเล่าเรื่องที่สะท้อนกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การทิ้งขยะ การใช้น้ำ หรือการดูแลต้นไม้ ช่วยให้เด็กสามารถเชื่อมโยงเรื่องราวกับประสบการณ์จริง และเรียนรู้การปฏิบัติตนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Ninsiana, Septiyana, & Suprihatin, 2024)

3. การใช้ภาพและสื่อประกอบการเล่าเรื่อง การใช้ภาพ หนังสือนิทาน หุ่น หรือสื่อธรรมชาติ ช่วยกระตุ้นความสนใจและจินตนาการของเด็ก ทำให้เด็กเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและระบบนิเวศได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (Miller & Pennycuff, 2022)

4. การเล่าเรื่องแบบมีปฏิสัมพันธ์ การเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วม เช่น การตั้งคำถาม การให้เด็กคาดเดาเหตุการณ์ หรือการแสดงบทบาทสมมติ ช่วยพัฒนาการคิดและสร้างความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีความหมาย (Yang & Wu, 2021)

5. การใช้ภาษาง่ายและลำดับเรื่องชัดเจน การใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัยและมีลำดับเหตุการณ์ที่เข้าใจง่าย ช่วยให้เด็กปฐมวัยสามารถเข้าใจแนวคิดด้าน Eco-literacy ได้โดยไม่ซับซ้อน และจดจำสาระสำคัญของเรื่องได้ดี (Nikolajeva, 2021)

6. การสอดแทรกคุณค่าและจริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อม การเล่าเรื่องที่แสดงให้เห็นผลของการกระทำ เช่น การดูแลธรรมชาติหรือการทำลายสิ่งแวดล้อม ช่วยปลูกฝังค่านิยมและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่วัยเด็ก (Rahiem, 2021)

7. การเชื่อมโยงเรื่องราวกับกิจกรรมหลังการเล่าเรื่อง การต่อยอดจากการเล่าเรื่องด้วยกิจกรรม เช่น การปลูกต้นไม้ การคัดแยกขยะ หรือการวาดภาพธรรมชาติ ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้จากเรื่องราวสู่การปฏิบัติจริง (Saputri & Waluyo, 2023)

8. การเล่าเรื่องอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมเล่าเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้เด็กค่อยๆ สร้างความเข้าใจเชิงระบบและพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว (UNESCO, 2023)

ดังนั้นเทคนิคการเล่าเรื่องสำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม ควรใช้ตัวละครและเรื่องราวที่เด็กคุ้นเคย เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน และใช้ภาพหรือสื่อประกอบเพื่อดึงดูดความสนใจ การเล่าเรื่องควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วม ใช้ภาษาง่าย ลำดับเรื่องชัดเจน และสอดแทรกคุณค่าการดูแลธรรมชาติ นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมต่อยอดหลังการเล่าเรื่องและการเล่าเรื่องอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้เด็กเข้าใจ รักสิ่งแวดล้อม และนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

**บทบาทของครูในการใช้การเล่าเรื่อง (storytelling) เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy)**

ครูมีบทบาทสำคัญในการใช้การเล่าเรื่องเพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Eco literacy) ครูไม่ได้ทำหน้าที่แค่เล่าเรื่อง แต่ยังช่วยเด็กเรียนรู้และมีส่วนร่วมด้วย ครูต้องเลือกเรื่องที่เหมาะกับวัยของเด็ก ใช้คำง่ายๆ และปรับเรื่องให้เข้าใจง่าย นอกจากนี้ ครูควรตั้งคำถามให้เด็กคิด แสดงความคิดเห็น และช่วยเชื่อมเรื่องเล่ากับชีวิตจริงของเด็ก เช่น การดูแลต้นไม้หรือสัตว์เล็ก (Farrantika, Shofwan, & Purwaningrum, 2024)

ครูยังช่วยสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เด็กกล้าแสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึก และเล่นบทบาทสมมติ เมื่อครูสนับสนุนการถาม การตอบ และการร่วมกิจกรรม เด็กจะเรียนรู้ทัศนคติและพฤติกรรมที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม (Springer, 2025; Rahiem, 2021)

นอกจากนี้ ครูช่วยให้เด็กเห็นผลของการกระทำต่อสิ่งแวดล้อมผ่านเรื่องเล่า เช่น การทิ้งขยะลงน้ำส่งผลต่อสัตว์อย่างไร ครูสามารถถามและชี้ให้เด็กเชื่อมเรื่องกับชีวิตประจำวัน ทำให้เด็กเข้าใจ Eco literacy ไม่ใช่แค่ความรู้ แต่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ (EEPro, 2021)

ดังนั้นครูมีบทบาทสำคัญในการใช้การเล่าเรื่องเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Eco-literacy) ของเด็กปฐมวัย โดยทำหน้าที่มากกว่าผู้เล่าเรื่อง แต่เป็นผู้อำนวยความรู้และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของเด็ก ครูควรเลือกเรื่องที่เหมาะสมกับวัย ใช้ภาษาง่าย ลำดับเรื่องชัดเจน และเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตประจำวันของเด็ก เช่น การดูแลต้นไม้หรือสัตว์ เพื่อให้เด็กเข้าใจและเกิดความหมายต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ การตั้งคำถาม เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น แสดงบทบาทสมมติ และร่วมกิจกรรม จะช่วยพัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้เด็กตระหนักว่า Eco-literacy ไม่ใช่เพียงความรู้ แต่เป็นสิ่งที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

**บทสรุป**

การเล่าเรื่อง (storytelling) เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (eco-literacy) ในเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะเมื่อบูรณาการร่วมกับกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก (UNESCO, 2020; Ninsiana, Septiyana & Suprihatin, 2024) เรื่องเล่าช่วยให้เด็กเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และเชื่อมโยงแนวคิดเชิงนามธรรมกับประสบการณ์ใกล้ตัวเด็ก ทำให้เด็กสามารถจำและใช้ความรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม (Ninsiana, Septiyana & Suprihatin, 2024) การเล่าเรื่องยังส่งเสริมทัศนคติและความตระหนักรู้ที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การลดใช้ทรัพยากร แยกขยะ และดูแลความสะอาดรอบตัว (UNESCO, 2020; 2022) การเล่าเรื่องช่วยพัฒนาทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และการคิดเชิงเหตุผลของเด็ก ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้าน eco-literacy (Nicolopoulou et al., 2020; Li & Chen, 2022) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การเล่าเรื่องจึง

เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ปฐมวัย และวางรากฐานให้เด็กเติบโตเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว (UNESCO, 2022)

## เอกสารอ้างอิง


Acuavital. (2024). *Integrating storytelling with eco-activities for young learners*. EduMedia.

Ágoston, T., Urbán, R., & Demetrovics, Z. (2024). How global literacy affects environmental behavior: The mediating role of eco-anxiety. *Ecology and Society, 29*(1), Article 4.

Ardoin, N. M., & Bowers, A. W. (2020). Early childhood environmental education: Benefits and approaches. *Journal of Environmental Education, 51*(2), 101–115.

Ardoin, N. M., Bowers, A. W., & Gaillard, E. (2020). Environmental education and early childhood: A review of research on fostering sustainability attitudes and behaviors. *Environmental Education Research, 26*(6), 841–858.

Boldermo, S., & Ødegaard, E. (2019). Children's systems thinking and environmental awareness. *Environmental Education Research, 25*(4), 500–517.

Chawla, L., & Derr, V. (2020). Early childhood environmental education: A systematic review of the research literature. *Journal of Environmental Education, 51*(2), 77–95.

Cutter-Mackenzie, A., Loubser, C., & Lubbe, S. (2021). Developing eco-literacy in young children: Approaches and strategies for early childhood education. *Early Childhood Education Journal, 49*(3), 345–356.

Cutter-Mackenzie, A., & Smith, R. (2003). Ecological literacy: The "missing paradigm" in environmental education (part one). *Environmental Education Research, 9*(4), 497–524.

EEPro. (2021). Environmental education and storytelling for young learners. *Environmental Education Journal, 12*(3), 45–56.

Farantika, D., Shofwan, M., & Purwaningrum, R. (2024). Storytelling as a tool for promoting eco-literacy in early childhood education. *Journal of Early Childhood Learning, 15*(2), 78–92.

Fitriani, N., Suryaningsih, W., & Nugraha, I. (2021). Storytelling as an effective environmental learning strategy for early childhood. *Journal of Early Childhood Research and Education, 5*(2), 45–54.

Haven, K. (2007). *Story proof: The science behind the startling power of story*. Libraries Unlimited.

Haven, K., & Ducey, M. (2022). *Crash course in storytelling*. Libraries Unlimited.

Isbell, R. T., & Raines, S. C. (2023). *Storytelling and story reading in early childhood: Meeting standards through traditional tales.* Routledge.

Kazazoglu, S. (2025). Developing eco-literacy for sustainable living. *Sustainability Education Review, 12*(1), 10–22.

Kim, H., & Lee, J. (2024). Storytelling-based learning and meaning construction in early childhood education. *Early Childhood Education Journal, 52*(1), 45–56.

Liao, X., Wu, J., & Chen, Y. (2025). Extending the knowledge–attitude–practice model to explore the role of environmental literacy in shaping pro-environmental behavior. *Acta Psychologica, 245*, 104191.

Loubser, C., & Lubbe, S. (2020). Environmental education and eco-literacy in early childhood. *South African Journal of Education, 40*(2), 1–10.

McBride, B. B., Brewer, C. A., Berkowitz, A. R., & Borrie, W. T. (2013). Environmental literacy, ecological literacy, ecoliteracy: What do we mean and how did we get here? *Ecosphere, 4*(5), Article 67.

Merjovaara, A., Nousiainen, K., & Turja, L. (2024). Integrating nature-based storytelling for early childhood education. *Scandinavian Journal of Educational Research, 68*(4), 311–327.

Miller, S., & Pennycuff, L. (2022). The power of story: Using storytelling to improve literacy learning. *Journal of Early Childhood Literacy, 22*(3), 401–418.

Ninsiana, W., Septiyana, L., & Suprihatin, Y. (2024). Introducing eco-literacy to early childhood students through digital learning. *Journal of Education and Learning (EduLearn), 18*(1), 89–96.

Nikolajeva, M. (2021). *Reading for learning: Cognitive approaches to children's literature*. John Benjamins Publishing Company.

OECD. (2021). *Education for sustainable development: Guidelines and best practices*. OECD Publishing.

OECD. (2024*). Innovative pedagogies and learning approaches*. OECD Publishing.

Orr, D. W. (1992). *Ecological literacy: Education and the transition to a postmodern world.* State University of New York Press.

Rahiem, M. D. H. (2021). Storytelling as a method to develop children's moral and environmental awareness. *International Journal of Early Childhood, 53*(2), 189–204.

Saputri, R., & Waluyo, E. (2023). School gardening activities to improve eco-literacy in early childhood education. *Journal of Environmental Education Research, 29*(4), 512–525.

UNESCO. (2020). *Education for sustainable development: Guidelines and recommendations*. UNESCO Publishing.

UNESCO. (2022). *Education for sustainable development: Learning objectives*. UNESCO Publishing.

UNESCO. (2023). *Education for sustainable development in early childhood: Guidelines and strategies.* UNESCO Publishing.

Widodo, H. P. (2023). Storytelling as experiential learning in education. *Journal of Educational Research, 116*(3), 301–312.

Yang, Y. T. C., & Wu, W. C. I. (2021). Digital storytelling for enhancing student academic achievement and motivation. *Computers & Education, 173*, 104271.